

INFORMACIJA O POTREBNIM DODATNIM FINANSIJSKIM SREDSTVIMA ZA SPROVOĐENJE PLANA ORALNE VAKCINACIJE LISICA I DRUGIH DIVLJIH KARNIVORA PROTIV BJESNILA u 2025. GODINI

Bjesnilo je smrtonosno, virusno oboljenje od kog obolijevaju svi sisari, uključujući i ljude. Virus bjesnila napada centralni nervni sistem i jednom kada se simptomi ispolje, ono je uvijek smrtonosno.

Bjesnilo pogađa ljude i životinje hiljadama godina, a za to vrijeme zašlo je u svaki dio planete Zemlje. Danas, mnoge evropske zemlje su zvanično slobodne od bjesnila, uključujući i Crnu Goru, dok ova bolest i dalje predstavlja ozbiljan problem u djelovima Azije, Africi i Južnoj Americi.

Prethodnih godina, bjesnilo se ponovo pojavilo u djelovima Istočne Evrope, brzo se šireći i podsjećajući nas da sloboda od bjesnila ne mora biti zauvijek.

Svi sisari, uključujući i ljude, mogu oboljeti od bjesnila. U Evropi, divlje životinje, poput lisica, su glavni rezervoar virusa. One mogu prenijeti bjesnilo domaćim životinjama, naročito psima i mačkama, ali i drugim vrstama.

Bilo koja inficirana životinja, divlja ili domaća, može prenositi bjesnilo na ljude.

U Crnoj Gori, slučajevi bjesnila kod životinja nisu zabilježeni od 2012. godine, što je umnogome doprinijelo da Svjetska organizacija za zdravlje životinja prihvati i objavi samodeklaraciju Crne Gore o slobodi o ove naročito opasne zarazne bolesti.

Ovakav scenario, postignut je zahvaljujući naporima Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, veterinarske službe Crne Gore, uz finansijsku pomoć Evropske komisije i delegacije u Crnoj Gori, zahvaljujući čemu se dugi niz godina (od 2012. godine) sprovodila oralna vakcinacija lisica, kao glavnih rezervoara bolesti, distribucijom oralnih mamaca/vakcina iz vazduha na cjelokupnoj teritoriji Crne Gore, izuzev urbanih i vodenih sredina, a posledično i monitoring uspešnosti oralne vakcinacije.

Ovo je jedini dokazan način eliminacije bjesnila u divljih životinja rezervoara – lisica.

Zahvaljujući ovakvom pristupu, većina evropskih zemalja, uključujući Crnu Goru, su uspješno iskorijenile bjesnilo. Međutim, pojava ove bolesti u nekim zemljama istočne Evrope poslednjih godina je znak da se nikada ne treba opustiti i da šansa od ponovne pojave bjesnila uvijek postoji. Zato je važno nastaviti sprovođenje oralnih vakcinacija i u narednim godinama.

Takođe, sprovođenje oralnih vakcinacija u Crnoj Gori u nizu od 4 godine je i obaveza u okviru poglavlja 12, proistekla iz izveštaja Evropske komisije. Kako je zaključno sa 2023. godinom finansiranje od strane Evropske komisije prestalo, a dvije oralne vakcinacije koje se sprovode godišnje iziskuju velika novčana sredstva, oko 632,500€, u 2024. godini se oralna vakcinacija nije sprovodila.

Međutim, u okviru granta od strane Health and Digital Agency Evropske Komisije (Hadea), koji Crna Gora godinama koristi uspješno kada su u pitanju bolesti afrička kuga svinja i kvrgava koža goveda, u 2024. godini otvorena je mogućnost i za kofinansiranje bjesnila, odnosno oralne vakcinacije lisica (gotovo 90% ukupne vrijednosti) i sprovođenja pasivnog nadzora na bjesnilo (takođe jedna od obaveza u okviru poglavlja 12).

Nakon apliciranja i pozitivne ocjene projekta od strane HADEA, grant nam je odobren, a samim tim i veliki dio finansijskih sredstava za sprovođenje oralne vakcinacije lisica u okviru 3 godine, 2025, 2026 i 2027. godina. Ovim bi se velikim dijelom ispunila obaveza iz izveštaja evropske komisije, a još važnije, ovim bi javno zdravlje u Crnoj Gori bilo zaštićeno od jedne fatalne, naročito opasne zarazne bolesti, kakva je bjesnilo.

Potrebna finansijska sredstva za sprovođenje oralne vakcinacije bjesnila

Oralna vakcinacija lisica, koja se sastoji iz dvije kampanje godišnje (proljećne i jesenje) podrazumijeva nabavku mamaca/vakcina, transport uz poštovanje svih procedura poput hladnog lanca, te njihovu distribuciju iz vazduha. Broj mamaca koji se godišnje na teritoriju Crne Gore ispusti je 550 000, odnosno 275 000 mamaca po kampanji. U okviru granta sa HADEA, odobrena maksimalna cijena po mamcu je 0.95€ + 7% „overheads“, što u konačnom iznosi 1.016€ po mamcu. Minimalna cijena po kojoj je moguće sprovesti ovu vakcinaciju je 1.15€ po mamcu, što čini razliku od 0.134€ po mamcu, odnosno na 275 000 mamaca 36, 850€. Kako prolječna kampanja nije sprovedena usljed čekanja na potpis granta, te dugih tenderskih procedura, a vremenski je ograničena jer spoljašnja temperatura ne smije preći 25 stepeni celzijusa, računamo sredstva koja su nam potrebna samo na pola ukupnog broja vakcina, odnosno broj vakcina za jesenju kampanju, 275.000. Taj iznos sredstava, kako je već naglašeno, je 36.850,00€.

Da se radi o veoma značajnim sredstvima za naredne tri godine, kada su u pitanju naročito opasne zarazne bolest bjesnilo i afrička kuga svinja, govori i budžetska tabela koju možete vidjeti u nastavku, a poslednja stavka u tabeli je upravo jedinička cijena po mamcu/vakcini za oralnu vakcinaciju.

Proposal ID	Call for Proposal	Topic	Type of Action					
101195492	SMP-FOOD-2025-VETPROG-LS-IBA	SMP-FOOD-2025-VETPROGR-LS-IBA	SMP-AG-LS					
Applicant Country								
Montenegro								
Disease	Measure Category	Measure Description	Units	Cost Per Unit	Overheads	Total	CFR	Contribution
Group: African swine fever								
African swine fever	Duly justified measures	Awareness campaign: purchase of information road panels	50	650	7%	34 775.00	100.00%	34 775.00
African swine fever	Duly justified measures	Awareness campaign: purchase of production and broadcasting of radio, television and internet spots	3	15 000	7%	48 150.00	100.00%	48 150.00
African swine fever	Duly justified measures	Awareness campaign: purchase of services for organising awareness raising meetings for stakeholders	40	650	7%	27 820.00	100.00%	27 820.00
African swine fever	Duly justified measures	Awareness campaign: purchase of services to print leaflets and posters	3	1 752	7%	5 623.92	100.00%	5 623.92
African swine fever	Duly justified measures	Purchase of disinfectant	150	20	7%	3 210.00	100.00%	3 210.00
African swine fever	Sampling	Dead/hunted wild boar sampled and delivery PasSurv	150	20	-	3 000.00	100.00%	3 000.00
African swine fever	Sampling	Domestic animals sampled	3 300	1.07	-	3 531.00	100.00%	3 531.00
African swine fever	Sampling	Info on finding of dead/hunted wild boar PasSurv	150	10	-	1 500.00	100.00%	1 500.00
African swine fever	Sampling	The removal/safe disposal of dead/hunted wild boar PasSurv	150	40	-	6 000.00	100.00%	6 000.00
African swine fever	Testing	ELISA	3 300	3.56	-	11 748.00	100.00%	11 748.00
African swine fever	Testing	PCR	3 450	13.15	-	45 367.50	100.00%	45 367.50
Subtotal for: African swine fever						190 725.42		190 725.42
Group: Rabies								
Rabies	Duly justified measures	Awareness campaign: purchase of production and broadcasting of radio, television, newspapers/printed media and internet spots	3	23 252	7%	74 638.92	100.00%	74 638.92
Rabies	Sampling	Collect and deliver (dead/hunted) animals PasSurv	45	40	-	1 800.00	100.00%	1 800.00
Rabies	Sampling	Info on finding dead/hunted fox RD jackal PasSurv	45	10	-	450.00	100.00%	450.00
Rabies	Testing	Presence of biomarker (tetracycline in bones)	1 500	15.15	-	22 725.00	100.00%	22 725.00
Rabies	Testing	Serological test: ELISA	1 500	5.57	-	8 355.00	100.00%	8 355.00
Rabies	Testing	Serological test: FAVN	1 605	39.61	-	63 574.05	100.00%	63 574.05
Rabies	Vaccination	Purchase and distribution of oral vaccine and bait	1 650 000	0.95	7%	1 677 225.00	100.00%	1 677 225.00
Subtotal for: Rabies						1 848 767.97		1 848 767.97
GRAND TOTAL						2 039 493.39		2 039 493.39

Napominjemo, Ovo su sredstva koja su opredijeljena Crnoj Gori za sprovođenje programa naredne 3 godine, a finansiranje se vrši u okviru projekta sukcesivno, odnosno 30% unaprijed, 30% nakon izvještaja za prvu godinu aktivnosti koji se podnosi do 01.05.2026., a završnih 40% utrošenih sredstavana nakon finalnog izvještaja o cjelokupnom grantu (01.05.2028).

Prvih 30% je već isplaćeno od strane HADEA, a u komunikaciji sa koordinatorom projekta, informisani smo da po mamcu/vakcini smije biti utrošeno isključivo i maksimalno onoliko koliko je kroz Grant agreement i budžetsku tabelu odobreno, bez obzira što prolječna vakcinacija nije sprovedena. Neutrošena sredstva od proljećne vakcinacije, i drugih pasivnih nadzora će na kraju 2025 godine, biti moguće preusmjeriti na neke druge aktivnosti, ili čak druge bolesti.

Propratno, uz ovu informaciju, šaljemo u potpisan Grant sa HADEA.

Za 2025. godinu, finansijska sredstva koja je potrebno izdvojiti, a koja čine nešto više od 10% ukupnog iznosa, su 36.850,00€.

Zaključak

Imajući u vidu sve složeniju epizootiološku situaciju u svijetu i regionu, Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja, finansiran iz Agrobudžeta, je pripremljen sa posebnom pažnjom, vodeći računa o najvažnijem aspektu zaštite javnog zdravlja kroz mjere nadzora bolesti koje se prenose na ljude (zoonoza), ali i vodeći računa o zdravlju životinja na osnovu procjene rizika od pojave pojedinih bolesti. *Kroz Plan preventivnih mjera koji je Vlada usvojila krajem 2019. godine, definisane su naročito opasne zarazne bolesti za koje postoji opasnost od pojave u Crnoj Gori na bazi trenutne epizootiološke situacije, kao i mjere koje je neophodno sprovesti u cilju prevencije od pojave ovih bolesti i ukazano je na vjerovatnu potrebu za dodatnim finansijskim sredstvima, obzirom da je Evropska komisija u decembru ponudila Crnoj Gori finansiranje mjera za bolesti afričke kuge svinja i bolest kvrgave kože, po principu zajedničkog pristupa kao i zemljama članicama EU.*

S obzirom na nemogućnost izdvajanja pomenutih sredstava iz postojećeg budžeta Uprave, a imajući u vidu da se radi o najznačajnijoj zoonози (bolesti koja se sa životinja prenosi na ljude), zaštititi javnog zdravlja u Crnoj Gori, kao i ispunjavanju jedne od obaveza iz izvještaja Evropske komisije u okviru poglavlja 12, predlažemo da se potrebna sredstva Upravi obezbijede iz budžetske rezerve.